

GİF Bilgi Notu - Avrupa Birliği Batı Balkanlar Zagreb Zirvesi

Hazırlayan: Selim Yenel

6 Mayıs 2020 tarihinde AB – Batı Balkanlar Zirvesi AB Dönem Başkanı Hırvatistan'ın Başkanlığında yapılmıştır. Zirve'nin Zagreb'de “düzenlenmiş” olmakla beraber COVID-19 nedeniyle uzaktan video konferans şeklinde gerçekleşmiştir. Batı Balkanlar tanımını Avrupa Birliği'nin geliştirdiği bir ifade olup, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Kuzey Makedonya ve Sırbistan kastedilmektedir. 1990'ların ortalarında Bulgaristan ve Romanya'nın AB üyeliğine aday olmalarından sonra, bu tanımlama diğer ülkeler için geliştirilmiştir. 2003 yılında Brüksel dışında yapılan son Zirve olan Selanik Zirvesi'nde bu altı ülkeye üyelik perspektifi verilmiştir.¹

Bu ülkeler de kendi aralarında farklı konumlarda bulunmaktadır. Karadağ 2012, Sırbistan 2014 yılında üyelik müzakerelerine başlamış; Arnavutluk ve Kuzey Makedonya bu yılın Mart ayında müzakerelere başlama işareti almış; Kosova ve Bosna-Hersek ise beklemededirler. Bu ülkelerin tümü gelecekte üye olduğu takdirde, AB coğrafi açıdan bütünsel bir hale gelmiş olacaktır. Özel bir duruma sahip İsviçre bir tarafa bırakılırsa, sadece çevre ülkeleri AB dışında kalmış olacaklardır (Belarus, İngiltere, Moldova, Norveç, Türkiye ve Ukrayna).

Zagreb Zirve Bildirisi'nde,² Batı Balkan ülkelerinin Avrupa perspektifinin altı tekrar çizilmekte, COVID-19'a karşı birlik ve dayanışma çerçevesinde AB'nin desteği vurgulanmakta ve salgınla mücadele kapsamında en kısa sürede bölge ülkelerine 3,3 milyar €'nun iletileceği açıklanmaktadır.

2005 yılında Türkiye ile birlikte üyelik müzakerelerine başlayan Hırvatistan, 2014'de üye olarak AB'ye en son katılan ülke konumundadır. Genişleme konusu, AB Dönem Başkanı olan Hırvatistan'ın canlandırma çalışmalarına rağmen AB'nin öncelikleri arasında değildir.

Hâlbuki AB'nin elindeki en önemli kozlarından biri, genişleme havucudur. Avrupa kıtasında barış sağlanması için AB bunu özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra başarıyla kullanmıştır. Ancak, AB'nin “genişleme yorgunluğu” yaşadığı ifade edilmektedir. Komisyon Başkanı Juncker'in kendi döneminde (2014 – 19) yeni bir genişleme olmayacağını açıklaması, Batı Balkan ülkeleri üzerinde soğuk duş etkisi

¹ 2003 yılında Sırbistan Devleti, Karadağ ve Kosova'dan da oluşuyordu. Karadağ 2006'da, Kosova 2008'de bağımsız oldu. GKRY, İspanya, Romanya, Slovakya ve Yunanistan, Kosova'yı halen tanımamaktadır.

² <https://www.consilium.europa.eu/media/43776/zagreb-declaration-en-06052020.pdf>

yaratmıştır. Bu süre içinde yukarıda belirtilen ülkeler AB'nin ilgisiz tutumundan olumsuz etkilenmişlerdir.

Katılım sürecinde en ileri durumda bulunan Karadağ ile müzakereler, bu açıklamadan sonra bilinçli olarak yavaşlatılmıştır. Hatta Karadağ, neredeyse bütün fasılları açmasına rağmen, bugün bile bunların ne zaman sonuçlanacağını bilmemektedir.

Sırbistan ile Kosova'nın yakınlaşması da üyelik perspektifi nedeniyle sağlanmıştır. Öte yandan, Sırbistan ile müzakereler başlamış olsa bile, AB'nin Kıbrıs meselesinden aldığı ders çerçevesinde Kosova ile sorunlar çözümlenmeden üye olamayacağı hatırlatılmaktadır. AB'nin bu iki ülke arasındaki sorunları çözüme gayretlerinin giderek yavaşlaması da bu dönemde olmuştur. Aynı süre içinde özellikle Rusya ve bir nebze Çin'in etkisinin artması AB'yi endişeye sevk etmiştir. Salgının başlarında Sırbistan Cumhurbaşkanı AB'yi yeterince destek vermediğinden suçlamış, Çin'den gelen yardımları bizzat havaalanına giderek gösteriye dönüştürmüştür. Bütün bunlardan dolayı AB, geçtiğimiz Mart ayında eski Slovak Dışişleri Bakanı Miroslav Lajčák'ı, Belgrad ile Priştine arasında durma noktasına gelmiş görüşmelere yardımcı olmak üzere özel temsilci olarak atamıştır.

Ne yazık ki birçok defa AB, Türkiye'nin de bu bölgede kendisi ile rekabet içinde olduğu şeklinde bazı çevrelerce ileri sürülen görüşleri benimseyerek, resmi tutumlarına da yansıtmıştır. Her ne kadar Türkiye, bölge ülkelerinin hem NATO, hem de AB üyeliklerini hep desteklemiş ve AB ile ortak faaliyette bulunmayı önermişse de, AB'nin bu mesafeli yaklaşımı değişmemiştir.

AB, işte bu üçüncü ülke tehlikesini bertaraf etmek için Zirveyi tertiplemiştir.³ Sıkıntılı bir süreç sonunda AB, geçtiğimiz Mart ayında Arnavutluk ve Kuzey Makedonya'nın üyelik müzakerelerine başlayabileceği kararını almıştır. Kuzey Makedonya ki 1991'de bağımsızlığını ilan ettiğinden beri, Yunanistan ile yaşadığı isim meselesi nedeniyle uluslararası kuruluşlara katılmakta zorlanmaktadır. İsim değiştirmesi yine AB perspektifi ile sağlanmasına rağmen, bu kez Fransa'nın başı çektiği birkaç ülkenin engellemesi ile karşılaşınca, karar gecikmiştir. Bu sonuç, AB'nin verdiği sözlere ne kadar bağlı olduğuna dair çekinceleri pekiştirerek, AB'ye karşı duyulan güven kaybını ortaya koymuştur.

Neticede AB, bu ülkelere yönelik genişleme sürecini yıllara yayarak yavaşlatmaya devam eder ve buna AB'nin özellikle COVID-19 salgınında ortaya çıkan dayanışma eksikliği de eklenirse, cazibesini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalacağı aşikârdır. Bölge ülkelerinin güveni, 2004 genişlemesinde yapıldığı gibi, üyeliğin gerçekleşeceği bir tarih hedef olarak konularak sağlanabilecektir.⁴ Ancak, 2004 genişlemesinin sancuları, Macaristan ve Polonya'da yaşanan demokrasi ve hukukun üstünlüğü

³ 10 Şubat 2020 tarihli "Avrupa Birliği'nin Geliştirilmiş Genişleme Stratejisi" başlıklı GİF notu.

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/media/21005/nice-european-council-presidency-conclusions.pdf>

GİFGRF

alanlarındaki gerilemelerle artmaktadır. Bu da yeni bir genişleme bakımından AB'nin aşırı temkinli davranmasına yol açmaktadır.

Eğer AB, hem Batı Balkanlar, hem küresel düzen açılarından etkin olmak istiyorsa, genişleme sürecini belli bir hızda sürdürürken, kendi içinde de yapısal reformlarını yaparak, örnek olma ve dünya dinamiğini yakalama kapsamında kendini güncellemelidir.